

بیانیه‌ی

هیئت داوران

هفتمین جشنواره‌ی

کتاب‌های آموزشی رشد

آبان ۱۳۸۷

دوره‌ی آموزش

متوسطه‌ی نظری، پیش‌دانشگاهی، فنی و حرفه‌ای و کاردانش

حوزه‌ی آموزش ادبیات فارسی

در گستره‌ی تاریخ فرهنگ، ارج و اعتبار هر عصر و نسلی به آثار مکتوب آن بازبسته است. به بیان دیگر، «کتاب، آینه‌ای است» که رخسار فکر و فرهنگ و اوج و فرود اندیشگانی مردمانش را به جلوه می‌آورد. از این روست که امیر مؤمنان علی (ع) کتاب را بوستان اندیشه‌ورزان دانسته‌اند. با چنین جایگاه عظیم کتاب در قلمرو باورشناختی و هنجارهای فرهنگی، اکنون باید دید که آیا هنوز کتاب همان شکوه و جلال گذشته‌ی خود را حفظ کرده است یا نه؟! یافتن پاسخی همه‌سویه برای این پرسش، نیازمند نگرشی فراگیر به فراخانای فرهنگ ملی است. زیرا تمام زوایای جامعه و بافت‌های آن در شکل‌گیری این رویکرد، نقشمند و اثر گذارند. جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد یکی از خیزش‌های فرهنگی است که برای سامان‌دهی کتاب‌ها در کشور می‌کوشد تا از رهاورد این تب و تاب فرهنگی، پالایشی در رود روان کتاب‌های آموزشی پدید آورد و آن را به پهن دشت‌های گهرخیز ذهن و زبان کتاب‌خواهان و کتاب‌خوانان رهنمون سازد.

گروه داوران رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی، بر بنیاد این رویکردهای فرهنگی و باور به منزلت رفیع کتاب و نقش آن در پروردن و بارور ساختن شکوفه‌های این سرزمین، به بررسی و سنجش کتاب‌های راه یافته به این «هماورد فرهنگی» پرداخته است. پس از گفت‌وگوهای اولیه و بحث و بررسی، آثار را در این رده‌ها طبقه‌بندی کردند: ۱. داستانی، ۲. پژوهشی، ۳. آموزشی، ۴. کمک‌درسی.

تمامی آثار به صورت چرخشی، در اختیار داوران نهاده شد و با توجه به معیارهای تعیین شده در نمون برگ‌های ارزش‌یابی، در بوته‌ی نقد و بررسی و داوری قرار گرفتند. میانگین نمره‌های داوران محاسبه شد و آثار دارای بالاترین امتیازها به مرحله‌ی دوم داوری راه یافتند و در نهایت در این مرحله، آثار برگزیده و تقدیری شناسایی و معرفی شدند. گروه داوران ضمن سپاس‌گزاری و قدرشناسی از پویه‌های همه‌ی فرهنگ‌تباران و مشعل‌داران اقلیم کتاب که در این هماورد علمی - آموزشی و فرهنگی شرکت کردند، برخی از برجسته‌ترین ویژگی‌های مورد توجه در داوری را فرایاد می‌آورد:

۱. **نوآیینی و تازگی ساختاری:** نوآوری و خلاقیت در چگونگی عرضه و ارائه‌ی محتوا، از گام‌های بسیار مؤثر در گنجینه‌ی اثر و تسخیر دنیای خواننده تواند بود که دریغا پیشینه‌ی کتاب‌ها از این زیور، پیراسته‌اند.

۲. **مضمون آفرینی و نوآوری:** سخن نو و نگاه تازه و خلق معانی بدیع یکی دیگر از انتظارات و ویژگی مورد توجه داوران بوده است.

۳. **هم‌خوانی و هم‌آوایی با برنامه‌های درسی:** پیوستگی با مبانی نظری و آموزه‌های محتوایی برنامه‌های درسی از ویژگی‌های اصلی کتاب‌های جشنواره برای رسیدن به مراتب نهایی است.

۴. **مخاطب‌شناسی:** پرورده‌گویی و رعایت حال و مقام خواننده، نشان بلاغت اثر است. کتاب سنجیده، آن است که نویسنده‌اش با شناخت دقیق نیازها و خواهانی‌های مخاطبش،

سر فراگوش وی آورد و به قدر درک و فهم وی سخن بگوید.

۵. هنجارمندی: انتظار می‌رود هر اثر پژوهشی، علمی و آموزشی، معیارهای اولیه‌ی کتاب‌نویسی را رعایت کند. استفاده‌ی درست و بجا از منابع و مأخذ، حفظ امانت خرم‌ن دیگران و پای‌بندی به هنجارهای اخلاقی، بر ارزش و اعتبار اثر می‌افزاید و صدالبته خود، سرمشقی نیکو برای نوجوانان و جوانان دانش‌پژوه به‌شمار می‌آید. گروه‌داوران امیدوار است در جشنواره‌های پسینی، همه‌ی آثار به‌هنجارهای علمی، اخلاقی، آموزشی و دینی آراسته و از هرگونه کاستی و ناراستی پیراسته باشند.

حوزه‌ی آموزش تاریخ

امروزه متخصصان مسائل فرهنگی و اجتماعی، بر نقش تاریخ در شناساندن هویت تاریخی به نسل جوان تأکید دارند. خوش‌بختانه انتشار کتاب‌های کمک‌آموزشی حوزه‌ی تاریخ، در سال‌های اخیر با استقبال چشم‌گیری بین اولیا و دانش‌آموزان مواجه بوده است. اهمیت کتاب‌های کمک‌آموزشی در این است که به تکمیل حلقه‌ی آموزش تاریخ کمک می‌کنند؛ چرا که مملکت ما کشوری با سابقه‌ی تاریخی طولانی است و نمی‌توان جزئیات حوادث و رخداد‌های آن را در کتاب‌های درسی گنجانند. به‌علاوه، از طریق این‌گونه کتاب‌ها می‌توان انگیزه‌ی مطالعه‌ی تاریخ را در نسل جوان افزایش داد. ثمره‌ی چنین فرایندی در درازمدت، آشنایی جوانان با فرهنگ و تمدن، باورها، آداب و رسوم، و اعیاد و سنت‌های دینی و ملی است که خود مناسب‌ترین راه برای مقابله با تهاجم فرهنگی بیگانگان به‌شمار می‌رود.

امروز حرکت ما باید براساس معیارهای جهانی با توجه به فرهنگ و اصالت‌هایمان صورت گیرد. استحاله‌ی فرهنگی، اعتقاد به تقدیر و تسلیم، تفکر قضا و قدری، اعتماد عمومی به نظریه‌های موهوم غیر واقعی و غیر منطقی، کلیدهایی برای خودباختگی فرهنگی و محو هویت دینی و ملی هستند. اهمیت کتب تاریخی در سال‌های اخیر، به خودشناسی و فرهنگ ملی برای استمرار یک شخصیت فرهنگی مشخص ایرانی است که به‌ویژه تاریخ باید متولی آن باشد. در این دوره از جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد، از میان کتاب‌هایی که به دبیرخانه‌ی جشنواره رسید؛ بیشترین آن‌ها به‌دانش‌افزایی معلمان و دانش‌آموزان، کمک می‌کنند. موضوعات کتب یاد شده، سیر اندیشه و تفکر، اساطیر، شخصیت‌ها و حوادث تاریخی را شامل می‌شوند. ملاک‌های داوران در ارزیابی کتاب‌ها عبارت‌اند از: توجه به جذابیت ظاهری و ابعاد و قطع کتاب، تناسب و اشتراک موضوعی با کتب درسی، ساده و روان بودن متن، متناسب بودن واژه‌ها با سطح درک دانش‌آموزان، استفاده از تصویر، جدول و نمودار، متناسب بودن مفاهیم بصری با محتوای کتاب، برخورداری از سندیت تاریخی، و انسجام و پیوستگی مطلب.

در پایان توصیه‌های داوران به مؤلفین و ناشران محترم به شرح زیر است:

۱. طرح پرسش‌ها و موضوع‌هایی که صریحاً در کتاب نیامده‌اند.

۲. توجه به فهرست عناوین با ذکر صفحات.

۳. مشخص کردن سن مخاطب.

۴. استفاده از نقشه، تصویر و شکل، و جدول‌های مناسب با توضیح مربوط به هر کدام.

۵. معرفی منابع مستند و قومی و ذکر منابع و مأخذ مورد استفاده.

بیشتر نویسندگان
جنبه‌های پرورش
مهارت‌های بنیادی
مهارت‌های تجربی
طرح پرسش‌هایی
در زمینه‌ی تفکر نقاد
کاوشگری و پژوهش
کمتر پرداخته‌اند

۲۴۹۱۹۲

پاییز ۱۳۸۷

۴۱

۶. توجه به ویژگی‌های مخاطب در نوشتن اثر.
۷. هم‌سویی و هماهنگی اثر با کتب درسی.
۸. استفاده از عکس، تصویر و نقشه‌ی مناسب و مرتبط با موضوع بین صفحه‌ها.
۹. ترجمه‌ی روان و استفاده از جمله‌ها و کلمات ساده.

حوزه‌ی آموزش دینی

تأمل در تعریف فرایند و مؤلفه‌های تعلیم و تربیت، بیانگر تفاوت اساسی است که میان تعلیم و تربیت دینی با سایر حوزه‌های آموزش و تربیت وجود دارد. هدف دین الهی هدایت انسان است به سوی شناخت خدا و ایمان به او، شناخت هدایتگران الهی، انبیا و رسولان، توجه به معاد و جهان آخرت و عمق بخشیدن به درک حقایق دینی و عمل به دستورات الهی به منظور رسیدن به هدف و غایت خلقت انسان که همان قرب الهی است.

با توجه به اهداف دین الهی، هدف تعلیم و تربیت دینی نیز در سه حوزه‌ی **عقل** (اندیشه)، **ایمان** (قلب) و **عمل** (رفتار) تعیین می‌شود و این حوزه‌ها به صورت مستقیم بر یکدیگر اثر می‌گذارند و رابطه‌ی متقابل دارند. یعنی شناخت بر ایمان و ایمان بر عمل تأثیرگذار است. در حقیقت، عمل ثمره‌ی ایمان و تثبیت‌کننده‌ی آن است.

بدین ترتیب، دین‌داری قدم‌گذاردن در راهی است که خدا برای رشد استعدادهای انسان از طریق رسولان خود ابلاغ کرده و منطبق با ابعاد فطری، قلبی، جوانحی و جوارحی وجود ماست. تعلیم و تربیت دینی صرفاً بیان محتوای دین و استدلال آن نیست، بلکه آموزش مبتنی بر اقتناع فکری و عقلی و راهنمایی برای ایجاد حب و شوق و کمک در انجام عمل صالح را نیز شامل می‌شود. برنامه‌ی درسی دینی و قرآن در آموزش و پرورش اصول زیر را در متن کتب درسی پی‌گیری می‌کند:

۱. توجه به تفکر عقلی

۲. جمع‌گرایی عقل و عرفان

۳. زیبایی‌گرایی

۴. اعتدال‌گرایی

انتظار این است که تولیدکنندگان کتاب‌های آموزشی، با توجه به اصول فوق، حوزه‌های مطرح‌شده را مورد توجه قرار دهند. داوران این دوره از جشنواره، با توجه به اهداف و حوزه‌های مطرح‌شده در برنامه‌ی درسی، به بررسی مجموعه کتاب‌هایی پرداختند که بعضاً اهداف تعلیم و تربیت دینی را با قلمی زیبا به تحریر درآورده بودند که می‌تواند تا حدی نیازهای نسل جوان را مرتفع کند. اما هم‌چنان جای خلاقیت و نوآوری در این حوزه بسیار خالی است. اگرچه حرکت‌هایی انجام شده است، ولی امیدواریم سرعت گرفتن این عمل‌نیازهای نسل جوان امروز را پاسخ‌گو باشد.

حوزه‌ی آموزش ریاضی

طی سال‌های اخیر آموزش ریاضی رشد فزاینده‌ای داشته است، به گونه‌ای که بسیاری از نظریه‌های نوین یاددهی و یادگیری در زمینه‌ی علوم ریاضیات پدید آمده است. از نظر آموزشی، درک مفهومی مفاهیم ریاضی، به کار بردن مهارت‌های ریاضی نظیر حدسیه‌سازی، تقریب‌زدن،

تأکید بیش از حد
بر امتحانات کتبی
کتاب‌های آموزشی را
به سمت کلیشه‌سازی
سوق داده
و پدیدآورندگان
کتاب‌های آموزشی را
از توجه به تنوع
و نوآوری بازداشته است

چوارم ۲۴

پاییز ۱۳۸۷

۴۲

اهمیت کتاب‌های
کمک آموزشی
در این است که
به تکمیل حلقه‌ی آموزش
کمک می‌کنند

حل مسئله، ایجاد ارتباط بین مفاهیم و مدل‌سازی مفاهیم ریاضی در بستر واقعی و طبیعی به جای انباشت دانش ریاضی، از رویکردهای نوین برنامه‌ی درسی ریاضی است. هم‌چنین، کاربرد ریاضی در زندگی واقعی و خارج کردن آن‌ها از حالت مجرد و انتزاعی، رشد خلاقیت و نوآوری در دانش آموز، و استفاده از شیوه‌های نوین ارزش‌یابی، از جمله رویکردهای دیگر برنامه‌ی درسی ریاضی است.

با توجه به رویکردهای اشاره شده و اهداف نگرشی، دانشی و مهارتی تعیین شده، کتاب‌های حاضر در جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی ریاضی توسط گروه ریاضی مورد ارزیابی قرار گرفت.

هیئت داوران پنج رده برای بررسی آثار در نظر گرفت که عبارت‌اند از:

۱. کتاب‌های دانش‌افزایی دانش‌آموزان؛
 ۲. کتاب‌های هم‌پایه‌ی کتاب‌های درسی با شیوه‌ی متفاوت از کتاب‌های درسی؛
 ۳. کتاب‌های سرگرمی ریاضی، دایرة‌المعارف ریاضی و تاریخ ریاضی؛
 ۴. کتاب‌های المپیاد و مسابقات ریاضی و مباحث آن‌ها؛
 ۵. کتاب‌های دانش‌افزایی معلمان.
- با نگاهی کلی به مجموعه آثار رسیده به دبیرخانه‌ی جشنواره و با توجه به میزان تولیدات در بخش‌های بالا، از میان کتاب‌های مناسب، **دو کتاب** به عنوان کتاب‌های **تقدیری** انتخاب شدند. هیئت داوران ضمن تقدیر و تشکر از یکایک مؤلفان، مترجمان و ناشران ارجمند و ابراز خرسندی از شیوه‌های نوین پیشنهاد می‌کند:
۱. در تألیف کتاب‌های کمک‌درسی، شیوه‌ها و حیطه‌های متنوع ارزش‌یابی را مدنظر قرار دهند.
 ۲. در محتوای نوشتاری کتاب، به ایجاد انگیزه در مخاطبان برای یادگیری توجه خاصی مبذول دارند.
 ۳. در چاپ کتاب از تصاویر جذاب و متناسب با موضوع بهره بگیرند.
 ۴. شیوه‌های فعال یادگیری را مورد توجه قرار دهند.
 ۵. از فناوری اطلاعات و ارتباطات به صورت خاص استفاده کنند.
 ۶. در راستای تحقق هدف‌های آموزشی و برنامه‌ی درسی گام بردارند.

حوزه‌ی آموزش زبان انگلیسی

با توجه به اهمیت کتاب‌های آموزشی در روند آموزش و یادگیری و اقبال زبان‌آموزان به استفاده از آن‌ها در کنار کتاب درسی، توجه ویژه به این مقوله ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. «دفتر انتشارات کمک آموزشی» سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی در این راستا جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد را تدارک دیده است تا با حمایت از آثار هم‌سو با برنامه‌ی درسی، بازار نشر را در جهت ارتقای کیفیت سامان دهد. بدیهی است در این راستا، اطلاع‌رسانی در مورد معیارهای بررسی آثار می‌تواند راهگشای پدیدآورندگان کتاب‌های آموزشی باشد. در بررسی کتاب‌های آموزشی زبان انگلیسی موارد زیر مورد توجه داوران قرار گرفت:

■ رویکرد ساختاری برنامه‌ی درسی زبان انگلیسی و تأکید بیش از حد بر امتحانات کتبی

انتظار می رود هر اثر پژوهشی، علمی و آموزشی معیارهای اولیهی کتاب نویسی را رعایت کند

مبتنی بر اجزای زبان به جای مهارت های زبان، کتاب های آموزشی را به سمت کلیشه سازی سوق داده و پدیدآورندگان کتاب های آموزشی را از توجه به تنوع و نوآوری بازداشته است. این روند در نهایت به افت کیفیت انجامیده و بر آموزش نیز تأثیر منفی بر جای گذاشته است. در عین حال، علی رغم محدودیت برنامه ی درسی امید می رود، با توجه به معیارهای انتخاب که در ادامه به آن ها اشاره می شود، جنبه های مثبت برنامه تقویت شود.

■ طبقه بندی سه گانه ی آثار به کتاب های کار و کمک آموزشی، کتاب های آزمون و امتحان، و کتاب های مرجع، این نکته را مورد تأکید قرار می دهد که پدید آوردن آثار در چارچوب این طبقه بندی می تواند به تثبیت معیارهای کیفی هر طبقه بینجامد و به زبان آموزان نیز در جهت خرید کتاب مورد نیاز کمک کند.

■ معیارهای انتخاب کتاب های آموزشی برتر و تقدیری عبارت اند از:

□ جامعیت: پوشش دادن به تمامی اهداف برنامه ی درسی و پر کردن شکاف های یادگیری که به دلیل کم بودن فرصت تمرین در کتاب درسی ایجاد می شود.

□ توازن: رعایت میزان اهمیت هر یک از مهارت ها و اجزای زبان بر اساس برنامه ی درسی.

□ تناسب زبانی: تناسب سطح دشواری زبان مورد استفاده با سطح توانش زبانی دانش آموزان.

□ کاربردی بودن زبان: استفاده از جملات و عبارات مصطلح در زبان روزمره.

□ خودآموزی: توجه به نیازهای زبانی دانش آموزان و تقویت خودتاکیدی از طریق ایجاد

زمینه استفاده از راهکارهای مؤثر یادگیری.

□ تناسب سازمان دهی محتوای کتاب آموزشی با محتوای کتاب درسی

□ تناسب طرح بندی کتاب با سن، سطح توانش زبانی و علاقه های دانش آموزان

در پایان، آن چه که مهم ترین عامل ارتقای کیفیت کتاب های کمک آموزشی است را بار دیگر یادآور می شویم و آن تغییر و اصلاح اساسی در برنامه ی درسی زبان انگلیسی و به تبع آن، تغییر و اصلاح اساسی کتاب های درسی زبان انگلیسی است.

حوزه ی آموزش زیست شناسی

زیست شناسی در دنیای امروز علمی فراتر از مطالعه و شناخت دنیای زنده است. امروزه نتایج حاصل از پژوهش های زیست شناسی تقریباً همه ی ابعاد زندگی آدمی را دربر گرفته اند. از تأمین غذای جمعیت رو به رشد جهان با تلاش برای بهبود کیفیت و کمیت محصولات کشاورزی گرفته تا ارائه ی راهکارهای جدید برای رفع آلودگی های زیست محیطی، اتخاذ رویکردهای نوین در درمان بیماری های ژنتیکی و... همگی از عرصه های تلاش پژوهشگران زیست شناس است. هم چنین، سلول های بنیادی و نانوفناوری زیستی نویدهای تازه ای به انسان برای داشتن زندگی سالم تر می دهند. به سادگی می توان دید که پژوهش های علم زیست شناسی نه فقط بر جنبه های مادی زندگی انسان، بلکه بر جنبه های غیرمادی آن نیز اثر می گذارند و روز به روز نقش کلیدی تر و بنیادی تری در حل مسائل پیش روی آدمی و پاسخ به نیازهای او می یابند. بر این اساس گزارف نگفته ایم اگر توسعه ی پایدار هر کشور را متناسب با میزان پیشرفت علم زیست شناسی در آن و توجه و تلاش سیاست گذاران، برنامه ریزان و خصوصاً دست اندر کاران آموزش و پرورش به گسترش سواد زیست شناسی شهروندان آن

کشور اعلام کنیم.

گرچه مسئولیت گسترش سواد زیست‌شناسی در کشور ما مستقیماً بر عهده‌ی آموزش و پرورش رسمی است، اما نباید غافل بود که آموزش و پرورش غیررسمی به دلیل تنوع حوزه‌های فعالیت، گاه می‌تواند مؤثرتر و کارآمدتر از آموزش و پرورش رسمی در این مهم وارد شود. در این میان، کتاب‌های آموزشی علاوه بر نقش مستقلی که در گسترش سواد زیست‌شناسی دارند، در جایگاه پشتیبانی و تقویت برنامه‌ی درسی زیست‌شناسی در کشور اثرگذار و کارآمد هستند. علاوه بر گسترش سواد زیست‌شناسی، پرورش حس کنجکاوی نسبت به پدیده‌های زیستی، ایجاد علاقه نسبت به سلامت و حفظ محیط زیست و هم‌چنین حل مسائل آن، پرداختن به پرورش تفکر نقادانه و حس مسئولیت نسبت به زندگی خود و حق حیات سایر موجودات زنده، از مواردی هستند که شایسته است پدیدآورندگان و تولیدکنندگان کتاب‌های آموزشی زیست‌شناسی به آن‌ها اهتمام ورزند و از پرداختن به روش‌های متنوع ارزش‌یابی و به خصوص خودارزش‌یابی غافل نباشند.

اکنون که به مدد «هفتمین جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد» سومین فرصت نقد و بررسی وضعیت موجود در انتشار کتاب‌های آموزشی زیست‌شناسی فراهم آمده، هیئت داورى در حوزه‌ی زیست‌شناسی با در نظر گرفتن شاخص‌های کلی زیر به داوری درباره‌ی کتاب‌های رسیده به مرحله‌ی نهایی جشنواره پرداخته است:

۱. تحقق هدف‌های برنامه‌ی درسی در محتوای کتاب؛

۲. اعتبار و سازمان‌دهی علمی؛

۳. الگوی نگارش کتاب؛

۴. ساختار ظاهری کتاب.

هیئت داوران با تشکر از مؤلفان، مترجمان و ناشران محترمی که به نحوی در راه آموزش زیست‌شناسی گام برمی‌دارند، موارد حاصل از این بررسی را به شرح زیر اعلام می‌دارد:

■ کتاب‌های راه‌یافته به مرحله‌ی نهایی، در گروه‌های دانش‌افزایی برای معلمان، دانش‌افزایی برای دانش‌آموزان و کتاب‌های کار و تمرین قرار دارند.

■ در گروه کتاب‌های دانش‌افزایی، ناشران محترم هم‌چنان به تولید کتاب‌های ترجمه‌ای اقبال بیشتری دارند. از طرف دیگر، تشتت در کاربرد واژگان معادل و یک‌دست نبودن ترجمه، خصوصاً در کتاب‌هایی با چند مترجم، استفاده از این کتاب‌ها را دشوار می‌سازد. بعضی از مترجمان به اهمیت شکل‌ها و ترجمه‌ی آن‌ها توجهی ندارند، به طوری که از ترجمه‌ی توضیحات شکل‌ها غافل می‌مانند.

■ اگرچه بعد از برگزاری اولین دوره‌ی جشنواره مربوط به دوره‌ی متوسطه و نظری، تعداد کتاب‌های کار و تمرین افزایش یافته‌اند، اما این کتاب‌ها معمولاً به گونه‌ای طراحی و تألیف شده‌اند که فرصت خودارزش‌یابی را از دانش‌آموزان می‌گیرند. علاوه بر این، از کیفیت صفحه‌آرایی و چاپ مطلوبی هم برخوردار نیستند.

■ کتاب‌های دانش‌افزایی برای دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه و پیش‌دانشگاهی اندک‌اند.

■ کتابی که با هدف تقویت مهارت‌های معلم زیست‌شناسی تألیف یا ترجمه شده باشد،

مشاهده نشد.

استفاده‌ی درست
و بجا
از منابع و مآخذ
بر ارزش و اعتبار اثر
می‌افزاید

۲۴۹۱۹۲

پاییز ۱۳۸۷

۴۵

■ اهداف برنامه‌ی درسی، هم‌چنان مورد کم‌توجهی قرار می‌گیرند.

پیشنهاد به ناشران، مؤلفان، مترجمان و مسئولان

۱. هیئت داوران در این دوره، هم‌کلام با داوران دو دوره‌ی قبل، خواستار توجه بیشتر مؤلفان و ناشران به برنامه‌ی درسی و اهداف آن است. پیشنهاد می‌شود که مسئولان جشنواره به هر ترتیب ممکن، برنامه‌های درسی مکتوب و مصوب را در اختیار ناشران و فعالان حوزه‌ی نشر قرار دهند.

۲. بجاست که از مؤلفان حمایت‌های لازم در زمینه‌ی تألیف کتاب‌های دانش‌افزایی به عمل آید.

۳. مؤلفان در تألیف کتاب‌ها به رویکردهای آموزشی توجه بیشتری داشته باشند.

۴. شایسته است که مؤلفان در تألیف کتاب‌های کمک‌درسی و دانش‌افزایی در زیست‌شناسی، به‌خصوص برای دانش‌آموزان، علاوه بر انتقال مفاهیم علمی به موضوع ارتباط این مفاهیم با زندگی روزمره و کاربرد آن‌ها در زندگی بپردازند. هم‌چنین، پرورش تفکر انتقادی و خلاقیت از دیگر رسالت‌های کتاب‌های آموزشی در این علم است.

۵. بجاست که ناشران، در حمایت از تألیف کتاب‌های آموزشی و کمک‌درسی، در جهت تولید بانک عکس و تصاویر بومی اقدام کنند تا از استفاده‌های ناشایسته از منابع اینترنتی و کتاب‌های خارجی که به اصالت و قوت کتاب آسیب می‌رسانند، جلوگیری شود.

۶. ناشران و مترجمان در فرایند تولید کتاب‌های ترجمه‌ای باید به امر مهم ویرایش علمی و ادبی توجهی درخور و شایسته داشته باشند.

۷. درحال حاضر، فناوری اطلاعات و ارتباطات فرصت خوبی برای تقویت و تثبیت آموزش و یادگیری مفاهیم علمی، ایجاد نوآوری و پرورش خلاقیت فراهم کرده است. پویانمایی، تصاویر تعاملی و بسیاری از امکانات و فرصت‌هایی که این فناوری در اختیار استفاده‌کنندگان قرار می‌دهد، می‌تواند بستر مناسبی برای تقویت آموزش زیست‌شناسی باشند و ناشران نباید از آن‌ها غفلت کنند.

۸. پیشنهاد می‌شود که در ابتدا، بخش بررسی آثار الکترونیک به صورت جنبی در جشنواره قرار گیرد و به مرور زمان اهتمام و توجه بیشتری به آن شود.

۹. کتاب‌های تست و آمادگی کنکور هر ساله بخش قابل توجهی از کتاب‌های ارسالی به جشنواره را به خود اختصاص می‌دهند. از آن‌جا که آموزش و پرورش متولی امر گزینش دانشجو نیست، پیشنهاد می‌شود که این کتاب‌ها در جشنواره‌ای مستقل و متناسب با اهداف گزینش دانشجو در دانشگاه‌ها بررسی شوند.

حوزه‌ی آموزش شیمی

امروزه تعداد بی‌شماری از کتاب‌های کمک‌درسی و آموزشی در بازار ارائه می‌شوند که دلیل وجود آن‌ها، تغییر ساختاری و محتوایی کتاب‌های درسی و نیاز جامعه‌ی آموزشی به این کتاب‌هاست. از آن‌جا که تنوع این کتاب‌ها بسیار است، «دفتر انتشارات کمک‌آموزشی»، به برگزاری جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد پرداخته است تا با این ابزار، آثار برگزیده را معرفی کند و گزینش کتاب مناسب برای مخاطبان را آسان‌تر سازد. ملاک‌های

مؤلفان در تألیف

کتاب‌های کمک‌درسی

شیوه‌ها و حیطه‌های

متنوع ارزش‌یابی را

مد نظر قرار دهند

۱۳۹۱

پاییز ۱۳۸۷

۴۶

ارزیابی کتاب‌ها مبتنی بر هدف‌های تدوین شده برای کتاب‌های درسی و کمک آموزشی هستند. این ملاک‌ها در سه بُعد **دانشی**، **مهارتی** و **نگرشی** بر اساس نیاز مخاطبان انتخاب شده‌اند.

هیئت داوران، کتاب‌های این حوزه‌ی آموزشی را که به دبیرخانه‌ی جشنواره رسیده بود را در حوزه‌های کتاب‌های کار و مطالعه‌ی دانش آموز، آموزش معلمان و حوزه‌ی دانش افزایی معلمان و دانش آموزان طبقه بندی نمود.

در مجموعه‌ی این کتاب‌ها مؤلفان تلاش بسیاری در زمینه‌ی پوشش دادن به هدف‌های کتاب درسی و گسترش اطلاعات موردنظر برنامه‌ی درسی داشته‌اند. با وجود این، بررسی دقیق محتوای کتاب‌ها نشان داد، در حوزه‌ی کتاب‌های کار و مطالعه‌ی دانش آموزان، بیشتر نویسندگان فراهم آوردن بستری مناسب برای ورود دانش آموزان به مراکز آموزش عالی را اساس کار خود قرار داده‌اند و به تحقق هدف‌های آموزشی و تعلیم و تربیت، چون جنبه‌های پرورش مهارت‌های بنیادی، مهارت‌های تجربی، طرح پرسش‌هایی در زمینه‌ی تفکر نقاد، کاوشگری و پژوهش کمتر پرداخته‌اند.

متأسفانه در حوزه‌ی آموزش معلمان در زمینه‌ی شیمی با کمبود چشم‌گیر تألیفات مواجه هستیم که امید است در سال‌های آینده به این مهم توجه بیشتری شود.

در سازمان‌دهی بیشتر کتاب‌های حوزه‌ی دانش افزایی معلمان و دانش آموزان، هدف‌های برنامه‌ی درسی نسبتاً محقق شده‌اند. با این حال، در محتوای این کتاب‌ها، ایرادهایی چون فقدان یا ضعف ویرایش علمی و ادبی و کم‌رنگ بودن مسائل کاربردی، واقعی و مرتبط با زندگی مخاطبان به چشم می‌خورد.

هیئت داوران ضمن تقدیر و تشکر از تلاش ارزنده‌ی مؤلفان، مترجمان و ناشران به منظور بهبود و ارتقای هرچه روزافزون‌تر کتاب‌های کمک‌درسی و آموزشی، رعایت موارد زیر را در تألیف کتاب‌ها پیشنهاد می‌کند:

۱. شیوه‌ها و حیطه‌های متنوع در پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب مدنظر قرار گیرند.
۲. از شیوه‌های نوین آموزش و فناوری اطلاعات استفاده شود.
۳. نقش معلم به عنوان راهنما، و نقش دانش آموز به عنوان فردی فعال در فرایند یاددهی - یادگیری، مورد توجه ویژه قرار گیرد.
۴. به مسائل کاربردی - اجتماعی مطابق با نیاز مخاطبان، به منظور ایجاد انگیزه در آن‌ها، پرداخته شود.
۵. از تصویرها متناسب با موضوع و محتوای کتاب به منظور آسان‌سازی آموزش استفاده شود.
۶. سازمان‌دهی کتاب به گونه‌ای باشد که زمینه را برای پروراندن مخاطبان خلاق ایجاد کند.

حوزه‌ی آموزش فیزیک

با نگاهی گذرا به مجموعه مقالات منتشر شده توسط سازمان‌های دولتی و نهادهای خصوصی، برگزاری همایش‌های خرد و کلان، تأکید کارشناسان دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی در زمینه‌ی اهداف برنامه‌ی درسی و تألیف کتب درسی، متوجه می‌شویم که این اهداف در طول چند دهه‌ی اخیر، تحولات قابل ملاحظه‌ای داشته‌اند؛ از جمله این اهداف جدید مطرح

مؤلفان و ناشران

در راستای تحقق

هدف‌های

آموزشی و برنامه‌ی درسی

گام بردارند

۲۴۹۱۹۲

پاییز ۱۳۸۷

۴۷

هیئت داوران خواستار توجه بیشتر مؤلفان و ناشران به برنامه‌ی درسی و اهداف آن است

شده‌اند:

- آموختن برای درست زیستن؛
- تأکید بر سه حیطة‌ی نگرش، مهارت و دانش؛
- کاهش نقش دبیر به عنوان تنها متکلم؛
- روی آوردن به روش‌های سنجش و ارزش‌یابی جدید، مانند ارزش‌یابی مستمر؛
- تأکید بر رویکردهای «فرایندنگر»؛
- توجه به نقش و آثار دانشمندان و ارج نهادن به زحمات آنان؛
- ارائه‌ی روش‌های علمی حل مسئله؛

با عنایت به این تغییرات قابل ملاحظه، انتظار می‌رفت و می‌رود که سرعت تعقیب و تحقق اهداف جدید بیش از آن باشد که شاهد هستیم. ولی با نگاهی اجمالی به کتاب‌های رسیده به دبیرخانه‌ی هفتمین جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد می‌توان ادعا کرد که این کتاب‌ها نتوانسته‌اند اهداف برنامه‌ی درسی را پوشش دهند و از نظر روش‌های ارائه‌ی محتوا، ساختار ظاهری کتاب، تأکید بر فرایندهای مهارتی و... خلاقیتی در آن مشاهده نمی‌شود. حتی به نظر می‌رسد که در بعضی موارد، به‌طور مجدد دچار نوعی ارائه‌ی الگوی ثابت شده‌ایم و خلاقیتی در توسعه‌ی الگوهای نسبتاً موفق معرفی شده در جشنواره‌ی قبلی (آبان ۱۳۸۴) صورت نپذیرفته است.

داوران این دوره از جشنواره، جلسات متعددی را با دبیر جشنواره و کارشناسان دبیرخانه برگزار کردند. در این جلسات، ابتدا به نقد جدول‌های ارزش‌یابی دوره‌های قبل در درس علوم پایه پرداختند و سپس جدول جدیدی را با این شاخص‌ها ارائه دادند:

- اعتبار محتوای علمی
- روش ارائه‌ی محتوا
- ارزش‌یابی (خودارزش‌یابی)
- ساختار فیزیکی و چاپ کتاب
- کیفیت نگارش
- توجه به نیاز واقعی مخاطبان
- ایجاد فرصت‌های یادگیری
- انطباق کتاب‌های کمک‌درسی با محتوای کتاب‌های درسی
- ارائه‌ی پرسش‌های مفهومی
- استفاده از تصاویر و نمودارهای جذاب و هماهنگ با اهداف آموزشی

پس داوران کتاب‌ها را به دو دسته‌ی کمک‌درسی و کمک‌آموزشی تقسیم کردند و کوشیدند، دسته‌بندی‌های دیگری نیز درون این دو دسته ارائه دهند؛ از جمله: **تألیفی**، **ترجمه‌ای**، **تألیف و ترجمه**، **جمع‌آوری و اقتباس**، **موضوعی**، **کار و تمرین دانش‌آموز**، **سنجش و ارزش‌یابی تحصیلی**، **تکمیلی** در جهت عمق بخشیدن به مهارت‌های نظری و عملی، و...

هیئت داوران ضمن تشکر از ناشران، مؤلفان، مترجمان، ویراستاران و تمام افراد دخیل در نشر و تولید کتاب آموزشی، پس از بررسی‌های به عمل آمده و برگزاری جلسات کارشناسی،

چوارم ۲۴

پاییز ۱۳۸۷

۴۸

- متأسفانه هیچ کتابی را شایسته‌ی رتبه‌های برگزیده و تقدیری ندانستند. در خاتمه، داوران در جهت بهبود تولید و نشر کتاب‌های آموزشی، پیشنهادهای زیر را ارائه کردند:
۱. ارائه‌ی کتاب‌های مرجع و مناسب برای دبیران و دانش‌آموزان توسط ناشران دولتی.
 ۲. ارائه‌ی ترجمه‌ی سلیس و روان، آن‌چنان که به محتوای علمی کتاب آسیبی نرسد.
 ۳. اهتمام بیشتر ناشران به ویرایش علمی و فنی.
 ۴. ارائه‌ی کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی برای دانش‌افزایی دبیران.
 ۵. ارائه‌ی کتاب‌های راهنمای دبیر برای تمام کتاب‌های درسی. با گذشت حدود شش سال از تألیف آخرین کتاب فیزیک - پیش‌دانشگاهی - و حدود ۱۰ سال از تولید اولین کتاب فیزیک در نظام سالی - واحدی، تنها یک کتاب راهنمای دبیر در درس فیزیک وجود دارد.
 ۶. ارائه‌ی کتاب به شیوه‌های الکترونیکی و دیجیتالی.

ب) بیانیه‌ی هیئت داوران حوزه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش

حوزه‌ی آموزش برق

هیئت داوران گروه برق، ضمن تقدیر و تشکر از زحمات مؤلفان، مترجمان، ناشران و مجریان جشنواره، طی جلسات متعدد کتاب‌های دریافتی به دبیرخانه‌ی هفتمین جشنواره‌ی رشد را مورد بررسی قرار داد. ابتدا حوزه‌های ارزش‌یابی را مشخص کرد و به دنبال آن، ۳۹ ملاک برای ارزش‌یابی کتاب‌ها در نظر گرفت. به هر ملاک نیز وزن خاصی داده شد.

تعدادی از ملاک‌های داوری عبارت بودند از:

- هم‌سو بودن با برنامه‌ی درسی (پشتیبانی از برنامه‌ی درسی)
- ارتباط محتوا با نیاز مخاطبان
- اعتبار علمی و به‌روز بودن
- کیفیت سازمان‌دهی محتوا
- کیفیت چاپ و استفاده از تصویر و نقشه

اعضای این هیئت، مواردی به شرح زیر را به همه‌ی دست‌اندرکاران انتشار کتاب‌های آموزشی و مسئولان جشنواره توصیه می‌کند:

۱. ذکر دقیق منابع و مأخذ به کار رفته و رعایت امانت در نقل مطالب، از جمله نکاتی است که در بسیاری از کتاب‌های ارسالی به جشنواره، توجه چندانی به آن نشده بود. این موضوع توجه مؤلفان را می‌طلبد.
۲. الگوی مشخصی برای تهیه و تولید کتاب‌های درسی و کمک‌درسی رشته‌ی برق به مؤلفان و ناشران ارائه شود. ایشان قبل از هر گونه اقدام به تألیف یا نشر، با کارشناس رشته‌ی برق دفتر تألیف مشورت کنند.
۳. برگزاری جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد، از طریق جراید، رسانه‌ها و ... به اطلاع

ناشران و عموم علاقه‌مندان برسد. اطلاع‌رسانی به همه‌ی ناشران می‌تواند به غنای جشنواره بیفزاید.

۴. با توجه به کمبود مؤلفان خبره، نیاز به تربیت مؤلف و حمایت از آن‌ها احساس می‌شود. در این راستا، آموزش و حمایت از افراد مستعد و خلاق باید سرلوحه‌ی کار قرار گیرد تا شرایط برای رشد و تربیت آن‌ها فراهم آید.

۵. نتیجه و ماحصل برگزاری این جشنواره، باید علاوه بر تقدیر از مؤلفان و ناشران برتر، با حمایت مالی از تولیدات آن‌ها نیز همراه باشد و به نحوی آثار برگزیده در هر حوزه خریداری و در اختیار مراکز آموزشی قرار گیرد. در این راستا، تجهیز کتاب‌خانه‌های مدارس با کتاب‌های برگزیده می‌تواند مفید واقع شود.

۶. به علت تغییرات گسترده و متنوع در کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و نیز سرعت بالای تغییرات فناوری، نیاز بیشتری به کتاب‌های کمک آموزشی احساس می‌شود. متناسفانه تعداد کتاب‌های رسیده به جشنواره در این حوزه قابل توجه نبود و نیز با الگوهای تعریف شده برای تدوین کتاب‌های کمک آموزشی انطباق چندانی نداشت. لازم است نویسندگان و ناشران به این موضوع توجه کنند.

**مؤلفان
در تألیف کتاب‌ها
به رویکردهای آموزشی
توجه بیشتری
داشته باشند**

حوزه‌ی آموزش کامپیوتر

هیئت داوران، ضمن پاسداشت تلاش‌های انجام شده در حوزه‌ی کتاب‌های آموزشی گروه رایانه، توجه به موارد زیر را حائز اهمیت می‌داند:

۱. برای بررسی کتاب‌های ارسال شده به دبیرخانه‌ی جشنواره، ۱۶ معیار در نظر گرفته شد و تمامی کتاب‌ها در دو مرحله ارزیابی شدند.

۲. علی‌رغم تمامی تلاش‌های صورت گرفته در تألیف کتاب‌ها، هیچ کدام از کتاب‌ها نتوانستند امتیاز لازم برای کتاب برگزیده را کسب کنند.

۳. در نهایت چهار کتاب به عنوان کتاب‌های شایسته‌ی تقدیر انتخاب و معرفی شدند.

۴. هیئت داوران پیشنهاد می‌کند، در تألیف کتاب‌ها به موارد زیر عنایت بیشتری شود:

■ تألیف به نحوی صورت گیرد که خلاقیت و ابتکار را در مخاطب برانگیزد.

■ کتاب، قدرت حل مسئله را تقویت کند.

■ نگارش کتاب یا ترجمه، به زبان و فرهنگ ایرانی - اسلامی نزدیک باشد.

■ از رسانه‌های به‌روز، بیشتر استفاده شود.

■ کتاب آمادگی نسبی برای جذب در بازار کار را فراهم آورد.

■ خودآموزی و خودارزیابی رعایت شود.

ج۰۹۱۲۴

پاییز ۱۳۸۷

حوزه‌ی آموزش کشاورزی

با توجه به اقلیم‌های متفاوت در کشور ما، بخش کشاورزی بالقوه قادر است، بیشترین سهم را در تولید ناخالص ملی داشته باشد. بدیهی است توسعه‌ی آموزش‌های صحیح و به‌روز در کشاورزی، برای همه‌ی شاغلان در این بخش زمینه‌ی افزایش کمی و کیفی تولیدات کشاورزی را فراهم می‌آورد. افزایش تولید در واحد سطح، بهره‌برداری از زمین‌های زیر کشت برای تولید

بیشتر از یک بار در سال، معرفی و پرورش نژادهای جدید دام و طیور، توسعه‌ی وسیع پرورش آب‌زیان، استفاده‌ی صحیح از منابع طبیعی، حفاظت از محیط‌زیست و... نشان‌دهنده‌ی جهش علمی شدید در حوزه‌ی علوم کشاورزی در سال‌های اخیر و نگاه علمی به تولید در بخش کشاورزی است. با عنایت به این مهم که نقش آموزش در توسعه‌ی کمی و کیفی تولیدات کشاورزی غیرقابل انکار است ورود ناشران و مؤلفان بخش خصوصی در عرصه‌ی بسط علوم در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای از طریق انتشار کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی می‌تواند یکی از مؤلفه‌های مهم در توسعه این‌گونه آموزش‌ها به شمار آید. بنابراین به نظر می‌رسد برای استفاده بهینه از نهادها بایستی به توسعه دانش روز علوم مختلف کشاورزی در بین شاغلان و فارغ‌التحصیلان و عموم جامعه‌ی کشاوری اهتمام ورزیم.

حوزه‌ی آموزش مدیریت خانواده

از آن‌جا که رشته‌ی مدیریت خانواده میان‌رشته‌ای و از عناوین متنوع برخوردار است، و از سوی دیگر، تعداد صفحات محدود و ورود به همه‌ی مباحث در هر درسی از حوصله‌ی ساعت درسی خارج است، تألیف کتاب‌های کمک‌درسی و دانش‌افزایی برای کتاب‌های درسی رسمی که در واحدهای آموزشی تدریس می‌شوند، با عنایت به تعریف کتاب‌های آموزشی و ویژگی‌های آن‌ها از دید «دفتر انتشارات کمک‌آموزشی»، ضرورت دارد. این کتاب‌ها می‌توانند به تقویت یادگیری، فراهم کردن شرایط آموزش جبرانی، افزایش عمق یادگیری و... هم‌چنین بالا بردن سطح علمی هنرجویان، هنرآموزان و افراد علاقه‌مند کمک کنند.

کتاب‌هایی که در زمینه‌ی مدیریت خانواده به هیئت داوران ارجاع شده‌اند، با وجود داشتن مطالب مفید برای مخاطبین، به نظر می‌رسد که در چارچوب طبقه‌بندی و تعاریف دفتر انتشارات کمک‌آموزشی نیستند. هم‌چنان که در سال‌های گذشته تأکید شده، لازم است مؤلفان و ناشران محترم، با توجه به محتوای کتاب‌های درسی و با عنایت به ضوابط کتاب‌های کمک‌درسی و دانش‌افزایی، به تألیف و نشر کتاب‌های مورد نیاز هنرجویان دست بزنند.

در بررسی کتاب‌های رسیده مشخص شد، بخش اعظمی از این کتاب‌ها اصول برنامه‌ریزی درسی را رعایت نکرده‌اند و اصولاً از ویژگی‌های عمومی تعریف شده برای کتاب‌های آموزشی برخوردار نیستند. هم‌چنین در اغلب این کتاب‌ها، توسعه‌ی مهارت یادگیری هنرجویان در زمینه‌ی کتاب‌های درسی تخصصی و یا مرتبط بودن محتوای کتاب با مطالب درسی و هم‌چنین ایجاد زمینه‌ی خلاقیت و ابتکار در هنرجو نادیده گرفته شده است و کتاب‌ها صرفاً در حد ارائه‌ی مطالب علمی، بدون توجه به ساختار در نظر گرفته شده برای کتاب‌های آموزشی انتشار یافته‌اند.

در پایان، با توجه به علاقه‌مندی «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» به مشارکت مؤلفان و ناشران محترم در تألیف و چاپ کتاب‌های آموزشی و کمک‌درسی، امید است ایشان ضمن مشورت با کارشناسان و صاحب‌نظران رشته‌ی مدیریت خانواده و آشنایی کامل با محتوای آموزشی این رشته و هم‌چنین در نظر داشتن ضوابط دفتر انتشارات کمک‌آموزشی، فعالیت کنند تا زحمات ایشان مخاطبین بیشتری را پوشش دهد.

هیئت داوران، کتاب‌های رسیده را بررسی و ارزیابی کرد و کتاب‌های مذکور را با کتب درسی رسمی رشته یاد شده، یعنی با کتاب‌های ۱. بهداشت خانواده ۲. بهداشت فردی و عمومی

پیشنهاد می‌شود
کتاب‌های تست و
آمادگی کنکور در
جشنواره‌ای مستقل
و متناسب با
اهداف گزینش دانشجو
در دانشگاه‌ها
بررسی شوند

۳. روان‌شناسی رشد را در بررسی بخش کتاب‌های پزشکی خانواده و کتاب‌های: ۱. تدارک و تهیه‌ی غذا ۲. تغذیه و بهداشت مواد غذایی در بخش کتاب‌های: طبخ مواد غذایی و خواص ویتامین‌ها و مواد معدنی در غذا را مورد بررسی و ارزیابی قرار داد.

حوزه‌ی آموزش مکانیک

جشنواره‌ی رشد، به دلیل ایجاد هم‌سویی بین اهداف کتاب‌های آموزشی با کتاب و برنامه‌ی درسی آموزش‌های رسمی کشور، نقشی قابل توجه و تعمق و جایگاهی ویژه دارد. هیئت داوران حوزه‌ی مکانیک، به منظور بهبود روند تولید کتاب‌های آموزشی، پیشنهادات و توصیه‌های زیر را برای اطلاع ناشران، مؤلفان و مترجمان ارائه می‌کند و امیدوار است، در این زمینه‌ها گام‌های ارزشمند و مؤثری برداشته شود:

■ اهداف برگزاری جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد به طور مناسب و گسترده اطلاع‌رسانی شود.

■ فضای مناسبی برای تعامل ناشرین و مؤلفان با کارشناسان حوزه‌های برنامه‌ریزی درسی فراهم آید.

■ «ویژگی‌های کتاب آموزشی» و نقطه‌نظرهای جشنواره برای ناشرین و مؤلفین شرح داده شود.

■ برگزاری نشست‌های علمی با مشارکت مؤلفین حوزه‌ی کتاب‌های درسی و مؤلفین حوزه‌ی کتاب‌های کمک‌آموزشی برنامه‌ریزی شود.

■ مقایسه‌ی تعداد کتاب‌های شرکت داده شده در دوره‌ی قبلی و دوره‌ی فعلی جشنواره، عدم استقبال ناشرین و یا کاهش تألیفات در حوزه‌ی مکانیک را نشان می‌دهد که لازم است این موضوع مورد توجه قرار گیرد.

■ با توجه به سرعت تغییرات فناوری در حوزه‌ی مکانیک و تغییرات برنامه‌ی درسی شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش آموزش رسمی کشور، متأسفانه کتاب‌های جدیدالتالیف بخش خصوصی در این حوزه متناسب با تغییرات فناوری نیستند.

در پایان خاطر نشان می‌سازد، برخی از کتاب‌های ارائه شده در جشنواره، به لحاظ متناسب بودن با برنامه‌ی درسی و نیازهای علمی و عملی هنرجویان، مورد توجه هیئت داوران قرار گرفت.

حوزه‌ی آموزش مواد

هیئت داوران با تعیین زمینه‌های مرتبط با برنامه‌ی درسی، کار خود را آغاز کرد. این زمینه‌ها عبارت‌اند از: «دانش افزایی»، «مهارتی و روشی»، «کار و تمرین»، «ارزش‌یابی» و «فعالیت محوری» که در هر زمینه فهرست و آرسی (چک لیست) مربوطه تهیه و تنظیم شد. پس از بررسی، کتاب‌های مورد نظر در دو گروه «دانش افزایی» و «فعالیت محوری» قرار گرفتند. در مرحله‌ی بعد، هر کتاب را دو نفر از کارشناسان مطالعه و ارزیابی کردند و جدول ارزش‌یابی برای هر یک تکمیل شد. در نهایت، به هر کتاب میانگین امتیاز داوران تعلق گرفت.

متأسفانه هیئت داوران هیچ یک از کتاب‌ها را شایسته‌ی عنوان «کتاب برگزیده» ندانست و تنها یک کتاب به عنوان کتاب «قابل تقدیر» انتخاب شد. با توجه به تجربیات گذشته و به منظور

پیشنهاد می‌شود

در جهت ارتقای

فرایند داوری

تمامی مراحل گزینش

از ابتدا تا انتها بر عهده‌ی

یک گروه داوری

با اعضای ثابت

و مشاوران قرار گیرد

۲۴۹۱۹۲

پاییز ۱۳۸۷

۵۲

هرچه پربارتر شدن جشنواره‌ی کتاب‌های آموزشی رشد، پیشنهاد می‌شود:

۱. در جهت ارتقای فرایند داوری در سال‌های آتی، تمامی مراحل گزینش از ابتدا تا انتها بر عهده‌ی یک گروه داوری با اعضای ثابت و مشاوران قرار گیرد. توصیه می‌شود این گروه داوری به شکل مستمر به رصد کتاب‌های کمک‌درسی و بررسی و انتخاب آن‌ها در طول سال اقدام کند. همچنین، موضوعات مورد نیاز در هر رشته توسط این گروه به مؤلفان و ناشران ارائه شود.
۲. فرایند اطلاع‌رسانی به مؤلفین و ناشرین در مورد معرفی کتاب‌های آموزشی ضعیف است و امیدواریم، با فعال شدن گروه داوری ثابت، این عیب مرتفع شود.
۳. انتخاب دقیق کتاب‌های آموزشی مرتبط با هر رشته، به بررسی و کار کارشناسی نیاز دارد و لازم است در سال‌های آتی به این موضوع توجه بیشتری مبدول دارند؛ به گونه‌ای که تنها کتاب‌های کاملاً مرتبط با رشته به مرحله‌ی داوری راه یابند.
۴. لازم است سرفصل‌های مناسب برای تألیف یا ترجمه‌ی کتاب بین رشته‌ای، به خصوص رشته‌های حوزه‌ی مواد، استخراج و در اختیار مؤلفین و ناشرین قرار گیرد.
۵. نیاز است از مؤلفین کتاب‌های آموزشی بانک اطلاعاتی تهیه شود تا در صورت نیاز به تألیف کتاب یا جزوه، از ایشان کمک گرفته شود.
۶. رشد علم و فناوری و توسعه‌ی سریع صنایع بنیادی در کشور، توجه به رشته‌های صنایع شیمیایی، متالوژی، سرامیک، معدن، نساجی و سیمان را ایجاب می‌کند. لذا ارتباط با صنایع مادر در زمینه‌ی پشتیبانی از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، به شکل تألیف و ترجمه‌ی کتاب‌های آموزشی توصیه می‌شود.

حوزه‌ی آموزش هنر

در سال‌های اخیر، آموزش هنر در شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش روند رو به رشدی را طی کرده و در این راه موفقیت‌های ارزنده‌ای به دست آورده است. روند افزایش کیفی و کمی رشته‌های هنری، توجه به رویکرد یادگیری و آموزش مهارت‌ها به جای انباشتن دانش، کاربردی کردن آموزش به جای بیان انتزاعی مفاهیم، گسترش رشته‌های هنری با توجه به نیاز بازار کار و شرایط جامعه‌ی کنونی، همگی ضرورت توجه به تألیف کتاب‌های آموزشی را الزامی می‌کند. در این جشنواره نیز شاهد روند رشد - اگرچه اندک - این مضمون بوده‌ایم.

آثار ارسالی در حوزه‌ی آموزشی هنر در زمینه‌های آموزش نقاشی، طراحی، معماری، نمایشی، عکاسی و... به دفتر جشنواره رسید. امید است ناشران کتاب‌های هنری، با توجه بیشتر به مباحث جدید و نو، و تنوع کتاب‌های آموزشی هنر در موضوع‌های گوناگون، در جشنواره‌های بعدی شرکت کنند.

هیئت داوران با توجه به بررسی کتاب‌های آموزشی یاد شده، موارد زیر را به ناشران، نویسندگان و دست‌اندرکاران حوزه‌ی آموزشی هنر توصیه می‌کنند:

۱. هیئت داوران انتظار داشت، در کنار ترجمه با آثار تألیفی بیشتری روبه‌رو شود؛ تنوع رشته‌های هنری، توجه به اقلیم و شرایط اجتماعی و جغرافیایی و تنوع هنرهای سنتی و بومی ایرانی، در این بخش نیز هم‌چنان مانند سال‌های گذشته مورد بی‌مهری و کم‌لطفی ناشران قرار گرفت.

۲. توجه جدی ناشران به منابع علمی جدید، استفاده از مترجمان حرفه‌ای و مخاطب‌شناسی، نکته‌ی مهمی است که برای تولید کتاب‌های آموزشی نمی‌توان از آن چشم‌پوشی کرد. هم‌چنین، با وجود فناوری‌های جدید و هنرهای موجود در تولید کتاب توسط ناشران بین‌المللی، ناشران داخلی در تولید و مهندسی کتاب تلاش خاصی به خرج نمی‌دهند.

۳. ضعف اطلاع‌رسانی و حضور نداشتن همه‌ی ناشران هنری، نکته‌ی قابل ملاحظه‌ای است که دست‌اندرکاران جشنواره را باید به اتخاذ روش مناسب و ادار کند تا همه‌ی ناشران تخصصی، فرصت شرکت و ارائه‌ی آثار خود را در این جشنواره بیابند.

۴. خریداری کتاب‌های مطلوب و مناسب برای تجهیز کتاب‌خانه‌های مدارس می‌تواند سبب تقویت مالی ناشران و تولید کتاب‌های بیشتری شود.

**تألیف به نحوی
صورت گیرد که
خلاقیت و ابتکار را
در مخاطب
برانگیزد**

